

طرح درس

محمد سبحانی

آموزگار سابق ابتدایی، معاون آموزشی

مدرسه‌ی صدرا، قم

در مقاله‌ی قبلی در مورد پروژه صحبت کردیم. گفتیم پروژه انواع گوناگونی دارد و به بررسی «پروژه ساخت» و بیان مثال درباره‌ی این موضوع پرداختیم. در این شماره به پروژه‌های ملی و مذهبی اشاره می‌کنیم.

جشن انقلاب اسلامی

اهداف آموزشی: آموزش مهارت‌های مربوط به رسانه، هنر و کاروفناوری (کار با نرم‌افزارهای گوناگون مثل فتوشاپ، ورد و...)، تقویت مسئولیت‌پذیری، خودکفایی و خودباوری، پرورش مهارت کار گروهی و تعامل با دوستان.

علوم تجربی: آموزش و بررسی مباحث تغذیه، مخلوط‌ها و...

اجتماعی و فارسی: تقویت داستان‌نویسی و نمایش‌نامه‌نویسی و...
طراحان: محمد سبحانی، امیرمسعود قلاتی

بیان طرح

اوایل بهمن‌ماه بود. معلم وارد کلاس شد و با بچه‌ها به گفت‌وگو پرداخت. از آن‌ها خواست تا در مورد این ماه و وقایعی که در آن رخ داده است، صحبت کنند. هر کس از زاویه‌ای در مورد این ماه صحبت می‌کرد؛ مثلاً یکی از بچه‌ها آب‌وهوای این ماه را مثال زد. دیگری در مورد نوع لباس‌هایی که در این ماه باید به تن کرد، سخن گفت. شخص دیگری گفت که به یاد دارم روز نیروی هوایی نیز در این ماه است و... عده‌ای هم از دهه‌ی فجر و پیروزی انقلاب اسلامی صحبت کردند. معلم هم چند خاطره از شهدای انقلاب اسلامی برای بچه‌ها تعریف کرد و کمی به حال و هوای آن زمان، یعنی بهمن سال ۱۳۵۷، پرداخت. برخی از بچه‌ها هم که از پدربزرگ یا مادربزرگ‌هایشان خاطراتی شنیده بودند، آن خاطرات را در کلاس بازگو کردند.

معلم از این فضا استفاده کرد و به بچه‌ها گفت: «آیا می‌خواهید ما هم کاری برای این مناسبت انجام دهیم؟»

رای‌گیری انجام شد. اکثر دانش‌آموزان موافق بودند. یکی از بچه‌ها پرسید: «چه کاری می‌توانیم انجام دهیم؟» باز هم معلم از خود بچه‌ها خواست تا نظراتشان را مطرح کنند. هر کس نظری داد و معلم همه‌ی نظرات را روی تخته‌ی کلاس نوشت.

برخی از نظرات

- کلاس و مدرسه را به مناسبت این پیروزی تزیین کنیم.
 - مسابقاتی برای دهه‌ی فجر با نام «جام انقلاب اسلامی» برگزار کنیم.
 - جشنی را برای ۲۲ بهمن طراحی و برگزار کنیم.
 - هر روز خاطره‌ای از آن زمان در کلاس بیان کنیم.
 - روزنامه‌ی دیواری درست کنیم.
 - در چند صبحگاه، برنامه‌ی ویژه‌ای برای همه‌ی بچه‌های مدرسه اجرا کنیم؛ مثل سرود و... .
 - در این مورد انشا بنویسیم.
- معلم از بچه‌ها به خاطر ایده‌های خوب و قشنگشان تشکر کرد و خودش هم پیشنهادی را در کنار پیشنهاد بچه‌ها روی تخته نوشت.
- با هماهنگی مدرسه، یک جشن برای یکی از پایه‌های پایین‌تر برگزار کنیم.
- نکته:** هر کدام از مواردی که روی تخته نوشته شد، می‌تواند بستر خوبی برای یک طرح درس در پایه‌های متعدد و متناسب با درس‌های آن پایه باشد.
- بعد از صحبت درباره‌ی ایده‌ها و نظرات بچه‌ها، چند مورد از نظراتشان انتخاب شد تا روی آن‌ها کار شود. تزیین کلاس،

خاطره‌خوانی، انشانویسی، طراحی مسابقات و برگزاری جشن برای دانش‌آموزان پیش‌دبستانی برخی از آن موارد بودند. معلم با کارکنان مدرسه و مربی پیش‌دبستانی هماهنگی‌های لازم را انجام داد که امسال، به مناسبت پیروزی انقلاب اسلامی، دانش‌آموزان پایه‌ی ششم برای دانش‌آموزان پیش‌دبستانی جشنی برگزار خواهند کرد.

بعد از هماهنگی، معلم به بچه‌ها اعلام کرد که باید تنبلی را کنار بگذارند و در نظر داشته باشند که خیلی زمان ندارند. آن‌ها نخست در مورد کارهایی که باید برای جشن انجام می‌شد، بحث کردند. سپس مربی دانش‌آموزان را به کمک خودشان به چند گروه تقسیم کرد؛ گروه نمایش، گروه سرود، گروه طراحی بازی برای جشن، گروه فضاسازی، گروه پذیرایی و... دو نفر هم به‌عنوان مجری و برگزارکننده انتخاب شدند.

چند روزی همه‌ی گروه‌ها درگیر تمرین و انجام کارهای خودشان شدند. البته معلم برای بچه‌ها چند زنگ را در روز مشخص کرده بود که به کارهایشان رسیدگی کنند و آماده شوند و در زنگ‌های دیگر به کارهای کلاس خودشان برسند. خود معلم هم مانند یک تسهیلگر با بچه‌ها هم‌فکری می‌کرد و به آن‌ها یاری می‌رساند. او همچنین به بچه‌ها گفته بود که در مورد گروه‌های دیگر نیز می‌توانند نظر بدهند.

هر گروه طراحی اولیه‌ی خود را انجام داد و در کلاس در مورد آن بحث شد؛ مثلاً گروه تغذیه تهیه‌ی خوراکی‌هایی مانند زله، سالاد میوه، مربا و... را پیشنهاد دادند که با استقبال مربی و دانش‌آموزان مواجه شد.

گروه سرود یکی دو سرود را پیشنهاد کردند که با نظر بچه‌ها یکی از آن‌ها انتخاب و قرار شد تمرین سرود را شروع کنند. یکی از بچه‌ها به‌عنوان سرگروه سرود جلوی گروه می‌ایستاد.

گروه نمایش هم نمایشنامه‌ی خوبی آماده کردند که برای نوشتن آن از ناظم و مربی کمک گرفته بودند. طبق بحث‌های صورت گرفته، بچه‌ها یک داستان نوشته و شخصیت‌های آن را پررنگ کرده بودند، یعنی شخصیت‌سازی و قهرمان‌سازی، و می‌خواستند که نمایش عروسکی داستان را بازی کنند. شخصیت‌های اصلی داستان آن‌ها میوه‌ها بودند؛ مثلاً شاه‌خربزه نماد شاه بود، سیب قهرمان نماد امام بود و نماد آمریکا و اسرائیل هم چیپس و پفک بود. بچه‌ها داستان را در این فضا پیش بردند که مورد استقبال خیلی خوب دیگر دوستانشان قرار گرفت. قرار شد آن‌ها هم تمرین را شروع کنند.

گروه فضاسازی هم ایده‌های خوبی ارائه کرده و با گروه نمایش هماهنگ شده بودند. آن‌ها تصمیم گرفتند با همان میوه‌های نمایش، برای بچه‌های پیش‌دبستانی، شخصیت‌سازی کنند.

سپس این شخصیت‌ها را با ابزار گوناگون مثل نقاشی، فتوشاپ و... روی کالاهایی مانند دفتر و دفترچه و... بیاورند و بعد از جشن به بچه‌ها هدیه دهند. این گروه همچنین برنامه‌ریزی کردند نمازخانه را با یونولیت و پارچه و سایر وسایل تزئینی آماده و تزئین کنند. در این راستا طرح‌هایی نیز آماده و باز هم سعی شده بود تا از آن شخصیت‌ها در این فضا سازی نیز استفاده شود. حتی به گروه پذیرایی گفته شد تا از این میوه‌ها در جشن استفاده کنند. دو نفری هم که به‌عنوان مجری انتخاب شده بودند، دکلمه‌هایی را برای متن آماده کرده بودند. در نهایت روز جشن فرا رسید. همه چیز به‌خوبی پیش رفت و روزی به‌یادماندنی هم برای بچه‌های پیش‌دبستانی و هم برای بچه‌های ششمی ساخته شد، طوری که مربی پیش‌دبستان گفت: «تا به حال ندیده بودیم بچه‌ها به این شکل و با این علاقه در مراسم بنشینند.» بعد از مراسم هم بچه‌ها از هدایایی که گرفتند خیلی خوش حال شدند.

مادرانه

اهداف آموزشی: تقویت خودکفایی و خودباوری، پرورش مهارت کار گروهی و تعامل با دوستان و...
ریاضی: آشنایی با مباحث اندازه‌گیری، نسبت و تناسب، شمارش و...
اجتماعی: آشنایی با مباحث مسئولیت‌پذیری، کار گروهی و...
علوم تجربی: آشنایی با مباحث تغذیه، جامد، مایع و گاز، محلول و...
فارسی: آشنایی با داستان نویسی، نمایش نامه‌نویسی و...
هدیه‌های آسمان: مطرح کردن مباحثی چون قدردانی از بزرگ‌ترها، هدیه‌دادن و...

طراحان: محمد سبحانی، سعید رضایی

بیان طرح

حدود سه هفته تا روز مادر فرصت باقی مانده بود. معلم در مورد احترام به بزرگ‌ترها صحبت می‌کرد. دانش‌آموزان نیز در بحث شرکت می‌کردند و در مورد نقش پدر و مادر در خانه و خانواده و همچنین پدر بزرگ و مادر بزرگ سخن به میان می‌آوردند.

معلم از بچه‌ها پرسید: «تا به حال از اعضای خانواده‌ی خود قدردانی کرده‌اید؟» هر کس پاسخی داد و کارهایی را بیان کرد که انجام داده بود.

معلم گفت: «آیا می‌دانید چه روزی نزدیک است؟» برخی که تقویم را دیده بودند، گفتند: «روز مادر.»

معلم دوباره از بچه‌ها پرسید: «آیا حاضرید برای قدردانی از مادرانتان کار کوچکی برایشان انجام دهید؟» همه‌ی بچه‌ها موافقت کردند.

معلم به کمک بچه‌ها کارهایی را که می‌توانستند انجام دهند، روی تخته نوشت و نظرات را جمع کرد:

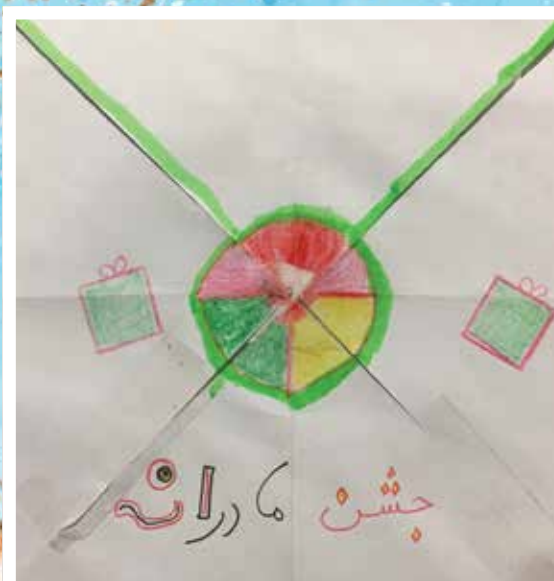
- درست کردن هدیه برای مادر مانند گل سر، سنجاق و گیره‌ی روسری، دستبند با دانه‌های تسبیح، کاغذتایی (اوربگامی) و... ● برگزاری جشن برای مادرها. ● نوشتن نامه. ● دادن شاخه‌های گل رز قرمز. ● بوسیدن دست مادر.

معلم از بچه‌ها تشکر کرد و از آن‌ها خواست تا گروه‌هایی را برای آماده‌سازی جشن تشکیل دهند. گروه پذیرایی، گروه سرود، گروه نمایش، گروه فضا سازی، مجری و... تقریباً همه‌ی کارها با خود بچه‌ها بود و معلم سعی داشت تا تسهیلگر باشد و بچه‌ها را راهنمایی کند. همه‌ی گروه‌ها در روز، در دو زنگ، کارهای خود را پیش می‌بردند. در برخی از کارها، همه‌ی دانش‌آموزان مشارکت داشتند؛ مثلاً همه‌ی بچه‌ها با کاغذ، جعبه درست کردند تا هدیه‌ی خود را درون آن قرار دهند.

طبق نظر بچه‌ها قرار شد خودشان، برای هدیه، دستبندهایی را آماده کنند و درون جعبه‌های کوچک کاغذی قرار دهند و به مادرهایشان هدیه دهند. این دستبندها با دانه‌های تسبیح و نخ نامرئی یا کشی درست شده بودند.

هر دانش‌آموز حدود ۱۵ الی ۲۰ دانه‌ی تسبیح برای دستبند آماده کرد و آن را در جعبه‌ای که از قبل آماده شده بود قرار داد. معلم هم قرار شد، برای روز جشن، برای بچه‌ها گل تهیه کند تا به مادرهایشان بدهند.

همه‌ی بچه‌ها نامه‌ای را برای مادر خود نوشتند. پاکت نامه را نیز خودشان ساختند و آن را تزئین کردند. هر گروه مشغول آماده‌سازی کار خود شده بود؛ مثلاً گروه نمایش با کمک مربی خود، یک نمایش خیلی خوب آماده کردند که در آن زحمات‌های مادر را نشان می‌داد و کمی هم طنز بود. گروه سرود هم با کمک مربی یک سرود خوب برای روز مادر آماده کردند. تقریباً اکثر بچه‌ها در گروه سرود حضور داشتند. مجری برنامه که از خود دانش‌آموزان بود، دکلمه‌هایی را آماده کرد که در روز جشن بخواند.

برنامه نیز برای اولیا بخش شد. در حین بخش تکه فیلم، بچه‌ها نمازخانه را ترک و هدایای خود را آماده کردند. قرار شد هر دانش‌آموز گل و نامه و هدیه را به مادرش تقدیم کند و سپس دست و صورت مادر را ببوسد.

از مادرها نیز خواسته شد تا چشمانشان را ببندند. بچه‌ها وارد نمازخانه شدند. هر کس نزد مادرش رفت. اکثر مادرها اشک شوق می‌ریختند.

نکته‌ها

● باید حواسمان باشد اگر دانش‌آموزی در کلاسمان هست که مادر ندارد، این طرح درس را تغییر دهیم؛ مثلاً جشن‌های پدرانه یا پدربزرگانه یا مادربزرگانه یا مدیرانه و... را برگزار کنیم.

● در این نوع طرح درس‌ها، خوب است دانش‌آموزان را با روش‌های گوناگون مثل بحث و گفت‌وگو در کلاس همراه کنیم و فضا را به جایی برسانیم تا خودشان پیشنهادهایی را که ما در نظر داریم، بدهند. این باعث می‌شود آن‌ها خیلی همراه‌تر شوند و کار را برای خودشان ببینند.

یکی از ضعف‌های این طرح درس این بود که برخی از بچه‌ها، همه‌ی فضاهای کاری را تجربه نمی‌کنند. شاید بتوان با برنامه‌ریزی یا تکرار این نوع از برنامه‌ها، همه‌ی آن‌ها را درگیر فضاهای متعدد کرد. در کل باید به بچه‌ها این فرصت را بدهیم تا خودشان کار را انجام دهند. از این موضوع نترسیم و با مسئولیت‌دادن به آن‌ها بگذاریم تجربه کنند و با انجام وظایف خودشان بزرگ شوند.

همه چیز به خوبی پیش رفت. معلم یک برنامه‌ی (بزرگ) سفید برای بچه‌ها آورد و از آن‌ها خواست تا به نوبت یک جمله برای مادرها روی آن بنویسند و آن را جلوی صحنه نصب کنند. هر کس جمله‌ای را نوشت و برنامه هم آماده شد.

نکته: می‌توان در این طرح درس، متناسب با پایه‌ی تحصیلی بچه‌ها، از همه‌ی ظرفیت‌ها استفاده کرد؛ مثلاً برای پایه‌ی سوم، در قسمت پذیرایی، ژله را آموزش داد و در همان جا معلم جامد و مایع و گاز را درس دهد یا در پایه‌ی پنجم، بچه‌ها شربت درست کنند؛ مثلاً مواد لازم برای دو لیوان شربت را برای بچه‌ها گفت و از آن‌ها خواست تا برای تعداد افراد مشخصی، روز جشن، شربت درست کنند و همان موقع، نسبت و تناسب را نیز مطرح کرد. در پایه‌ی دوم می‌توان شمارش را در حین کار با بچه‌ها کار کرد یا در حین نوشتن نامه به غلط املایی آن‌ها توجه کرد. حتی می‌توان برای دست‌ورزی یا آموزش اشکال هندسی هنگام درست کردن تزیینات دقت کرد. در پایه‌ی چهارم اندازه‌گیری را می‌توان مدنظر داشت. بسیاری از درس‌های دیگر را می‌توان در این طرح درس متناسب با پایه و فضای مدرسه اضافه کرد.

روز جشن فرار رسید. بچه‌ها چند روز قبل، یک دعوت‌نامه برای مادرهای خود آماده و آن‌ها را برای جشن دعوت کرده بودند. همه‌ی مادرها وارد نمازخانه‌ای شدند که خود بچه‌ها آن را به خوبی نظافت و زیباسازی کرده بودند و روی صندلی‌ها نشستند. آهنگ‌های متناسب با روز مادر نیز برایشان پخش می‌شد. همه‌ی برنامه‌ها، مانند سرود، نمایش و دکلمه، یکی یکی برای آن‌ها اجرا شد. یک تکه فیلم (کلیپ) از پشت صحنه‌ی این